

Vegyes közlemények.

— **A trónörökös munkája.** Rudolf főherceg ő fensége, az ő felsége személye körüli m. k. miniszter útján, munkájának egy példányát a M. N. Múzeumnak megküldötte. Hazai és külföldi hírlapok számos részleteket közöltek a szépen írt, nagy érdekű műből. Itt bibliographiai ismertetését adjuk. Czíme: »Fünfzehn Tage auf der Donau. Wien. Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei. 1878.« Ajánlva van: »Meinem Schwager Leopold dem tüchtigen Waidmanne in treuer Freundschaft zugeeignet.« Sem a címlapon, sem ezen ajánló-sorok alatt, a szerző neve nincs kitéve. A munka 8-adrétű 310 lapot foglal magában. Velin papírosra van nyomtatva. Kiállítása egyébként egyszerű és nemes.

— **Horváth Alajos,** a m. k. államvaspályák aligazgatója, elhunyt testvérének, nagy történetirónknak Horváth Mihálynak irodalmi és történelmi érdekű kézíratait és levelezéseit a M. N. Múzeum könyvtárának ajándékozta. A hagyaték legnagyobb részét oklevél-másolatok képezik, melyeket történelmi műveiben földolgozott. Érdeklél a magyar egyháztörténelemből, melynek megírásához a 40-es évek elején hozzáfogott, egy töredék. Levelezései az 1848-9-iki események és az emigráció történetéhez becses adalékokat fognak nyújtani.

— **Könyvtárlákban fölfedezett magyar ősnymtatványok.** I. Szabó Károly, január 8-ikán kelt levele kíséretében, szíves volt egy eddig ismeretlen 1583-iki naptár töredékét átküldeni, melynek két csonka példányát Stein Gábor kolozsvári könyvárús úr a Brassóban 1583-ban nyomtatott »Statuta Saxonum« fedeléből vette ki, és egyik példányát a Magyar, másikat az Erdélyi Múzeum könyvtárának ajándékozta. Czíme:

(133) Iudicium Magyar Nyelven, Az Eghi czilagoknak forgasából, az időkre való számtartásu a legyetemben, Christus Wrunk születése vtán 1583. Eztendőre: Slouacius Peter, az Krackai hires neues Academianak fő Astrologusa által irattatot és számlaltatot fél Horára es az Cassai Délre.

☛ Egy szal Ecclypsis sem leszen ez Esztendőben az Cassai Horizontban.

Czebembe. George Greus.

A 16-od rétű naptár teljesebb példányából megvan az egész A és B iv = 16 levél.

Ezen unicum mindenek előtt azt a fontos kérdést támasztja, vajjon a nyomtatási hely (Czebem) Nagy-Szeben vagy Kis-Szeben? Szabó Károly abban a nézetben van, hogy »a sárosvármegyei Kis-Szebenre« gondolni sem lehet. Én azonban lehetségesnek sőt valószínűnek tartom, hogy Kis-Szebenben nyomtatott e kalendárium.

Kis-Szeben ellen az szól, hogy ekkorig semmit sem tudunk arról, hogy Kis-Szebenben nyomda létezett.

Nagy-Szeben mellett szól a körülmény, hogy az 1583-ik évi kalendáriumot 1583-iki brassói nyomtatvány könyvtáblájában találták.

Ellenben ezen hypothesis mellett az hozatik föl, hogy a kalendárium címe teljesen egyezik a közel Bártfán Gutgesel által nyomtatott 1583-ik évi kalendáriuméval; és hogy a »cassai délre van alkalmazva.

Nagy-Szeben ellen kiemelhető, hogy 1575—76-ban Heusler, Wintzler és Frautliger, 1591-ben Crato voltak ott a nyomdászok; míg Greus György nagy-szebeni nyomdásznak eddig nyomát sem találtuk; továbbá, hogy a nagy-szebeni magyar nyomtatványokon a város mindig »Szeben«-nek íratik; végre, hogy a betűk különböznek a XVI. századbéli szebeni nyomtatványokban használt betűktől.

Azonban, ha ezen töredék nem is egy teljesen ismeretlen nyomda terméke; kettős fontossággal bír mégis. Először egy ismeretlen nyomdász emlékét menté meg; és másodszer míg ekkorig Deesi J. Salustiusa, mely 1596-ban nyomtatott volt, a

nagy-szebeni nyomda legrégebb ismert magyar terméke; most ilyet 1583-ból tudunk fölmutatni.

II. Vasady Gyula úr, az imecsfalvi székes-múzeum öre, január hó 18-án kelt levelében tudomásunkra hozta, hogy már 1876-ban, midőn a múzeum néhány könyvét bekötteté, régi táblaikból érdekes XVI. és XVII. századbéli nyomtatványokat szedett ki, melyeket Szabó Károlylyal megismertetett. Jelenleg pedig több újabban kiszedett töredékeket sziveskedett könyvtárunknak beküldeni. Ezek XV–XVII. századbéli latin, német és magyar nyomtatványok. Az utóbbiak között egy ekkorig ismeretlen.

(134.) XVII. századbéli álmoskönyvnek B₁, B₄, C₂, C₄ leveleit nyertük.

— **Bubics Zsigmond** apát urat, az országos gyűjteményekben levő metszetek fő-őrét, ő cs. és ap. kir. ő felsége a nagyváradi l. sz. káptalanhoz kanonokká nevezte ki, minélfogva közelebb a M. N. Múzeum könyvtárában elfoglalt és kitűnő eredménnyel betöltött állását elhagyva, lakhelyét Nagyváradra fogja áttenni. Azonban biztos kilátásba helyezhetjük, hogy a Múzeum könyvtárában őrzött és általa rendezett magyar történelmi érdekű metszetek lajstromát, melyről utolsó füzetünkben szólottunk, közelebb ki fogja adni. Jövő füzetünk ezen érdekes munkából mutatványt fog közölni.

— **Jelentés a budapesti tudományegyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1878-ban.** A könyvtár rendezése az 1878-ik évben is a megkezdett úton folytattott. A philologiai osztály nagyságánál és terjedelménél fogva több időt vevén igénybe ezen évben nem fejeztethetett be, azonban ezen osztály rendezése vége felé halad s a mint befejeztetett, pótlólag közzé teszszük a számszerinti kimutatást is. Ugyan akkor megkezdjük a bölcsészeti s azután a theologiai könyvtár rendezését is — s ezzel a könyvanyag czimtározása véget érend.

Megkezdett a Miscellaneák csoportosítása és czimtározása is. Tekintve azonban annak roppant anyagját az alig lesz ezen évben befejezhető: ugyanis 60,000 darabnál többre megy számuk. Ezenkívül hozzá fogtunk az Incunábulák különválasztásához is: s eddigi tapasztalatainkból kiindulva előre is mondhatjuk, hogy a könyvtárnak ez lesz egyik leggazdagabb osztálya, melyben bizonynyal nem egy unicum is leend.

Könyvtárunk számára több felől folytak be adományok is: az adományozók közül ki kell emelnünk Dr. Berger János egyetemi tanár és prodécán urat, ki több mint 200-ra menő becses művel gazdagítá a könyvtárt, köztük Fleury nagy terjedelmű 92 kötetre menő Egyháztörténetével.

A könyvvásárlásokra és kötésekre az országos 5000 frtos és 7000 frtos rendkívüli dotatió mellett a jogikar díjalapjából 1221 frt 29 kr. fordított. A vásárlások eredményét a még ez év első felében megjelenendő Czímár fogja kitüntetni.

Az egyetemi könyvtár forgalmát következő táblázat tünteti ki:

Az egyetemi könyvtár forgalma 1878-ban.

H ó	Hány nap volt nyitva	Olvások száma	A használt művek sz.	Az olvasók átlagos sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak	Megjegyzés
Január	30	4,617	5,981	154	jan. 29. 203.	jan. 6. 89.	Junius 16-tól aug. 31-ig az egyetemi könyvtár olvasó-terme zárva volt.
Február	28	4,679	5,953	163	febr. 22. 207.	febr. 2. 112.	
Márczius	30	4,863	6,225	162	márcz 9. 207.	márcz 6. 71.	
Április	25	3,324	4,284	133	ápr. 8. 164.	ápr. 28. 88.	
Május	29	2,966	3,885	120	máj. 22. 152.	máj. 30. 42.	
Junius	13	760	1,064	51	jun. 1. 75.	jun. 4. 46.	
Septemb.	30	2,757	3,471	92	szept. 28. 175.	szept. 1. 6.	
Oktober	31	5,043	6,287	166	okt. 23. 208.	okt. 20. 128.	
Novemb.	28	4,953	6,376	178	nov. 26. 216.	nov. 1. 84.	
Deczemb.	27	4,368	5,733	162	decz. 7. 200.	decz. 29. 97.	
	271	38,330	49,259	142	nov. 26. 216.	szept. 1. 6.	

A házon kívül 835, kikölcsönző 2039 művet használt.

Nyitvatartási idő hétköznapokon d. u.: 2-től 6-ig (december 1-től 4-től 8-ig), ünnepnapokon d. e. 9-től 12 óráig.

Az igazgatóság.

— **Kivonat az Országos Levéltár legújabb Szabályzatából.**
A nmélt. m. királyi belügyminiszter 1879. évi jan. 11-én 30,593. sz. a. kelt rendeletében »az Országos Levéltárból a felek részére kiadott másolatok, s az ily másolatok díjazása tárgyában« egy 15 szakaszból álló szabályzatot bocsátott ki, melyből a 10, és 11. szakaszt mi is átvesszük:

10. §. Az Országos Levéltár másolatai közönséges nagyságú, 4 oldalt számláló egész íveken adatnak ki, egy-egy oldalra 34 legalábbis 16 szótagú sor számíttatván. A megkezdett oldal teljesnek vétetik.

11. §. A másolati díjak következőleg állapíttatnak meg:

a) 1700-tól a legújabb korig terjedő iratoknál az első ív vagy kevesebbet	1 frt — kr.
minden következő lapért	— » 20 »
b) 1526—1700 időszakbeli iratoknál, az első ívért	2 » — »
minden következő oldalért	— » 30 »
c) A 1526. előtti időbeli iratoknál az első ív vagy annál kevesebb	3 » — »
minden következő oldalért	— » 40 »
d) Hitelesítendő okmányoknál összeolvasásért az első ívért	— » 50 »
minden további megkezdett ívért	— » 10 »
e) Czímer és tervrajzok elkészítéseért, közbenjárás, okiratonkint, illetve tervenkint	3 » — »
minden esetben azonkívül a szabályszerű bélyeg.	

— **Megjegyzések Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtár« című kitűnő munkájára.** 1. A 698. lapon Francke: »Oktatás a gyermek nevelésről« című munkájának fordítása Babai Györgynek van tulajdonítva. Ez nem áll, mert e művet Bárány György fordította. Okaim a következők: Haan a »Jena Hung. 1858.« 39. lapján feljegyzi, hogy 1708-ban Róth Mihály, Zimmermann Ádám nemes ifjak, továbbá Bárány György, kit »vir vere apostolicus«-nak nevez és Wázsonyi Márton együtt voltak a jénai egyetemen Wallaszky irodalomtörténete 296-ik lapján pedig világosan mondja, hogy a Roth és Zimmermann fiúkkal Bárány György mint nevelő járt Jénában. Ha már most ez adatokhoz

hozzá vesszük, hogy a »Gyermek nevelésről« írt munka a Roth és Zimmermann család akkor élő tagjainak van ajánlva, mint az író azon pártfogóinak, kik őt rég táplált vágya, a külföldi tanulás elérésére segítették: könnyen be fogjuk látni, hogy az ajánló beszéd alatti B. G. betű mászt nem jelenthet, mint Bárány Györgyöt. Szabó K. Sándor Istvánra támaszkodva tulajdonítja e könyv fordítását Babai Györgynek, kiről különben semmit sem tudunk, de Sándor Vásonyi Mártonnak is tulajdonítja ugyanezt, mire az vihette, hogy Vásonyi, ki szintén fordított Francke-től két művet, e művek egyikének, — most nem tudom melyiknek, — előszavában így utal a kérdéses nevelési munkára »Olvasd, kegyes olvasó M. Aug. Hermann Francke munkáját a »Gyermek nevelésről«, melyet e végre szeretetből közlünk veled.« Ez adat körülbelől annyit bizonyít, hogy Vásonyi adhatta ki Francke e munkáját. Különben is Francke műveit még a könyvtárakban is együvé kötve leljük meg. Így van az én példányom is. E műnek fordítójaúl Sándor még Balog Györgyöt is felhossa a 242. lapon, sőt a múzeumi példányban, melyre a fordító írta fel, hogy »küldetik Eperjesre nemz. Czimmermann Ádám uramnak B. G.« az előljáró beszéd alatt a B. G. mellé Borgasay György neve van oda írva. 2. Az 590 lapon Szőnyi »Magyar oskolájának« 1695-iki kiadása említetik. A Sarkadi-Bartók-féle »Szatmár története« ugyan e mű kiadását 1689-re teszi. Szőnyi Szatmáron halt meg mint pap, Sarkadi tudhatott az első kiadásról. Érdekes lenne, ha e felemlítésre valami felvilágosítást nyerhetnénk. 3. A 668. lapon említett »Libellus Alphabeticus« Bártfa 1705 nemcsak a gömöri esperesség Csetneki könyvtárában van meg, hanem a nemz. múzeumi kvtárban is. Ez ábécét különben 1697 előtt is kiadták, és 1705 után is nagyon sokszor. Én 1800-ból ismerem az utolsó kiadását. 4. Szőnyi Nagy Istvánna k következő munkái, melyeket Sándor »könyves-ház« 67. lapján említ, de melyeket Szabó Károlynál nem találtam: Örökélet koronája 1700. Tizenhét csillag koronája. 1700. 5. Ugyancsak Szőnyi-től »Kegyes lélek vezér csillaga« kiadatott 1681. és 1687-ben Patakon.

Dr. Kiss Áron.

— Dr. Kánitz Ágost a kolozsvári egyetem tanára, az általa kiadott növényntani közlöny f. évi első számában becses bibliographiai cikket hoz: »A legrégebb, növényekre vonatkozó magyar

munkák czímei, Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára«-ból közölve és egy pár jegyzettel ellátva.« Kívánatos, hogy a többi hazai szakközlönyök is kövessék e példát, és a Szabó Károly által nyújtott anyagot irodalomtörténeti szempontból méltassák.

— **Román bibliographia.** Jarcu Demeter oláhországi tanár és tanfelügyelő most adta ki harminczévi szorgalmának gyümölcsét, a román munkák könyvjegyzékét 1550-től 1873-ig. E szerint az összes román termékek száma ez idő alatt 6873-ra megy. A legelső oláh könyveket: Tetra vangelu (négy evangyelista) Erdélyben Coresi György adta ki Hunter János brassói nyomdájában. A 16-ik századból, husz munka ismeretes, mind fordítás. A 17-ik század 94 nyomdai terméke közt már van három eredeti. A múlt századból 336 munka maradt fűnn. A jelen században 1874-ig 6235 termék van.

— **Harmath Károly** tanár úr értekezését: a pozsonyi ev. lyceumi könyvtár ritkaságairól, melynek irodalmi méltatását a jelen füzetben kilátásba helyeztük, tárgyhalmaz miatt folyóiratunk jövő számában fogjuk ismertetni.

JELES TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATOK:

Archaeologiai Értesítő. A m. tud. Akadémia Archaeologiai Bizottsága közlönye Szerkesztik Dr. Henszlmann J. és Br. Nyáry Albert 13 kötet. 1879. folyam Megjelenik augusztus és szeptember kivételével — minden hó utolsó napján. Előfizetési ára az évfolyamnak bérmentes szétküldéssel 3.—

Értesítője (a m. tud. Akadémia). Az akadémia rendeletéből szerk. a főtítkárr. 13. évfolyam 1879. Előfizetési ára az évfolyamnak bérmentes szétküldéssel 2.—

Nyelvtudományi közlemények. Kiadja a m. t. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerk. Budenz J 15 kötet 1879. Megjelenik évenként 3 füzetben. Előfizetési ára a kötetnek bérmentes szétküldéssel 3 frt Az előbbi 14 kötetrel együtt 24 frton kapható

Nemzetgazdasági Szemle. A m. tud. Akadémia Nemzetgazdasági és Statisztikai állandó Bizottságának megbízásából szerkeszti György Endre. 3. évfoly. (1879.) Megjelenik évenként négyszer 10 ivnyi füzetekben. Ára egész évre 5 frt. Egyes füzetek 1 60 kron kaphatók. Az 1877. és 1878. folyam még folyvást kaphatók.

Literarische Berichte aus Ungarn über die Thätigkeiten der Ungarischen Academie der Wissenschaften und anderer gel. Gesellschaften und Anstalten. Herausgegeben von P. Hunfalvy. 3. évfolyam. (1879.) Megjelenik évenként négyszer 8 ivnyi füzetekben. Előfizetési ára egész évre 4 frt. Egyes füzetek ára 1 frt. Az 1877. és 1878. folyam még folyvást kapható

Magyar Könyv-Szemle. A magyarországi könyvzet és a hazai könyvtárak közlönye Közrebocsátja a Magyar Nemz. Muzem könyvtára. 4 évfoly. (18.9.) Megjelenik évenként hatszor Az 1876. évf. elfogyott; az 1877. és 1878. folyam még kapható. Előfizetési ára az évfolyamnak 2.40

Magyar Nyelvőr. A m. tud. Akadémia Nyelvtudományi Bizottságának megbízásából szerkeszti Szarvas G. 8. évfoly. (1879.) Megjelenik minden hó 15-én 3 ivnyi tartalommal. Előfizetési ára az évfolyamnak 5 frt. A 2—7. évfolyam együtt véve 24 frt kedvezményi áron kapható.

Egyetemes Philologiai Közlöny. A budapesti m. k. tud. egyetem tanárikarának több tagja megbízásából szerk. Dr. Heinrich Gusztáv és dr. Thewrewk Emil, egyetemi tanárok. 3. évfoly. 1879. Megjelenik évenként tizszer A két első évfolyam még folyvást kapható. Előfizetési ára az évfolyamnak bérmentes szétküldéssel 5.—

Budapesti Szemle. A m. t. Akadémia megbízásából szerkeszti Gyulai Pál, 1879. évfolyam. Megjelenik évenként 6-szor, kéthavi kötetekben, 13—14 ivnyi tartalommal. Előfizetési ára egy évre bérmentes szétküldéssel 12 frt, félévre 6 frt. Egy-egy kötet 2 frt. Az 1873—1878. (6) évf. együtt véve 72 frt helyett 40 frt kedvezményi áron kaphat,

A fentebbi szakközlönyök, melyek a tudományok és az irodalom önálló művelését és a tudományos ismeretek terjesztését tüzték ki czélul, részint a m. tud. Akadémia részint egyéb nemzeti intézetek anyagi és szellemi támogatásával bocsátattnak közre.

Ennek alapján felhívjuk a komolyabb tanulmányokkal foglalkozó közönséget, főleg a hazai tanintézetek igazgatóit és tanárait, nemkülönbön a hazai irodalmat pártoló olvasó-körök és kaszinók elnökségeit ezen folyóiratok pártolására.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

kiadásában megjelent és saját könyvkiadó hivatalában (Buda-Pest. Akadémia épületében) valamint a könyvtáraknál kapható :

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR.

Az 1531—1711 megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve.

Irta

SZABÓ KÁROLY.

Nagy 8-rét. 47 iv. Ára füzve 4 frt.

E monumentalis munka nemzeti irodalmunk történetére nézve rendkívüli fontossággal bír. Csaknem húsz évi kitartó buvárkodás és adatgyűjtés eredménye az. Szerzők az ország egyik szélétől a másikig néhány száz könyvtárban nem csak a czimtarakat, hanem magukat a könyveket is gondosan átforgatta. Nem egyedül a czimtasokat adja, hanem pontosan közli a nyomtatás helyét, évét, a könyv alakját, a levelek vagy lapok számát a lehetőség szerint, kinyomozza névtelenül vagy álnév alatt kiadott könyvek szerzőit, kideríteni törekszik a hely és név nélkül megjelent munkák nyomtatási helyét és idejét sőt. A hol szükségét látja, leírásaihoz jegyzeteket csatol, sok jellemző és érdekes idézetet közöl, utal a forrásokra, honnan az illető munkáról részletesebb felvilágosítás merithető, **szóval nem egyszerű czimtárt, hanem példás szorgalommal és ritka szakismerettel fődolgozott vezérkönyvet ír az 1531-1711. évek között nyomtatásban megjelent egész magyar irodalomhoz.** Hirdeti, hogy nemzeti életünk leggyászosabb kora is mily erőteljes és virágzó irodalmat tudott teremteni, s szembetűnővé teszi irodalom-történeti ismereteink örvendetes gyarapodását Mert míg e század elején Sándor István, hasonló irányu munkájában, ugyanazon időszakból csak 990 magyar nyomtatványt sorolt fel, Szabó Károly fáradhatatlan és szerencsés kutatásai e számot majdnem megkétszerezték.

E munka nélkülözhetlen minden könyvtárban, akár magányos, akár nyilvános legyen az, s nélkülözhetlen minden oly művelt vagy szakemberre nézve, ki nemzeti irodalmunk tanulmányozásával komolyan foglalkozik.

Azonkívül megjelent még az Akadémia kiadásában a következő könyvészeti segédkönyv:

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK

magyar tudományos

REP E R T O R I U M A.

Készített

SZINNYEI JÓZSEF.

I. Osztály. Történelem és annak segédtudományai.

I. kötet. 8-rét. 47 iv. Ára füzve 5 frt

II. Osztály. Természettudomány és Matematika.

I kötet 8-rét 53 iv. Ára füzve 5 frt

Időszaki sajtónk fölvirágzása és mind jobban növekvő terjedelme, érezhetővé tette egy czimmutató szükségét, melyben koronként megjelent tudományos értékű cikkeink össze legyenek gyűjtve. A M. T. Akadémia ily repertorium kiadását elhatározván, Szinnyei Józsefet bízta meg a munka elkészítésével, ki rövid idő alatt két terjedelmes kötetet adott belőle a közönség kezébe, melyek elseje a történelmet és segédtudományait, másodikika pedig, a természettudományt és matematikát foglalja magában. Az utóbbi nem követ szigorú sajtószakszerű besorolást, mert az ingatag műnyelvünk laikus emberre nézve egészen lehetetlenné teszi, hanem szótár módjára van szerkesztve. Ezen repertorium kétségkívül igen becses, sőt nélkülözhetetlen kézikönyve lesz a tudósoknak és íróknak.